

The Journal of International Civilization Studies
Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi

Volume IV/ Issue I

ISSN: 2548-0146, Nevşehir/ TURKEY

DOI: <doi>10.26899/inciss.228</doi>

Geliş Tarihi/ Received: 08/03/2019

Kabul Tarihi/ Accepted: 20/03/2019

EVALUATION OF PUBLISHED ARTICLES ON ARCHEOLOGY IN
ARKİTEKT (1931-1980)

Şahin HATİPOĞLU

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek

Lisans Öğrencisi

sahinhatipoglu@gmail.com

Abstract

Magazines, the most important genre that comes after the newspaper in periodicals, are the most widespread and effective publishing group where articles on various subjects such as culture, art, politics and science meet readers. Turkish magazine publishing has been effective in almost every period since its inception and has guided the life of the press. Among the magazines that maintain their importance during the Republican period, the largest group consists of culture and art magazines. Among these publications, which are important in terms of the development and dissemination of contemporary Turkish art, Arkitekt was an architectural and urban magazine, but it has a special place due to the art-related issues. The first issue of the magazine was published in 1931 and is the representative of the modernization process initiated after the proclamation of the Republic. For many years, it has been the only magazine for architecture. However, besides the architecture, many articles about art history, sculpture, painting, photography, traditional Turkish handicrafts and archeology have been published. The aim of our study is to determine the place and effect of the journal in Turkish art history by evaluating the articles about archeology published in Arkitekt between 1931-1980. In this context, the articles we have determined are divided into four chapters according to their subjects. As a result of our analysis, it has been seen that these articles, in which various periods of Anatolian history have been discussed, have been able to introduce the cultural heritage and historical identity of Anatolian lands and to fulfill this duty of preservation.

Key words: *Republic period, magazine, Arkitekt, archeology*

ARKİTEKT DERGİSİNDE ARKEOLOJİYLE İLGİLİ YAYIMLANMIŞ MAKALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(1931-1980)¹

Öz

Sürekli yayınlar içerisinde gazeteden sonra gelen en önemli tür olan dergiler, kültür, sanat, siyaset ve bilim gibi çeşitli konularda yazıların okuyucuyla buluştuğu en yaygın ve etkili yayım grubunu oluşturur. Türk dergiciliği, başlangıcından itibaren hemen her dönemde etkili olmuş ve basın hayatına yön vermiştir. Cumhuriyet döneminde de önemini koruyan dergiler içerisinde en büyük grubu kültür ve sanat dergileri oluşturmaktadır. Çağdaş Türk sanatının gelişip yayılması açısından birer sac ayağı olan bu yayınlar arasında Arkitekt, bir mimari ve şehircilik dergisi olmasına rağmen içeriğinde yer verdiği sanata dair konular nedeniyle özel bir yer edinmiştir. İlk sayısı 1931 yılında çıkarılan dergi, Cumhuriyet'in ilanından sonra başlatılan çağdaşlaşma sürecinin mimari alanındaki temsilcisidir. Uzun yıllar boyunca da mimariye yönelik çıkarılan tek dergi olmuştur. Ancak dergi içerisinde mimari dışında sanat tarihi, heykel, resim, fotoğrafçılık, geleneksel Türk el sanatları ve arkeolojiye yönelik pek çok yazı da yayımlanmıştır. Çalışmamızın amacı, 1931-1980 yılları arasında Arkitekt'te yayımlanmış arkeolojiyle ilgili yazıları değerlendirerek, Türk sanat tarihi içindeki yeri ve etkisini tespit etmektir. Bu bağlamda tespit ettiğimiz yazılar konularına göre dört başlığa ayrılmış bunlar içerisinde önemli gördüklerimiz ayrıntılı olarak incelenmiştir. İncelememizin sonucunda Anadolu tarihinin çeşitli dönemlerinin işlendiği bu makalelerin, Anadolu topraklarının kültürel mirası ve tarihi kimliğini tanıtmak ve bu mirası koruma görevini başarıyla yerine getirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet dönemi, dergi, Arkitekt, arkeoloji

Giriş

Arkeoloji, “İnsanın eski çağlarda oluşturduğu maddesel ürünleri incelemek suretiyle geçmişimizi aydınlatmaya çalışan bilim dalıdır” (Arsebük, 1983: 66). Konu ve içerik kapsamında tarihle bağlantılı olan arkeoloji bilim dalı iki temel amaç üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu amaçlardan ilki eski devirlerde yaşamış insanlara ait materyalleri yüzey araştırmaları ve kazı çalışmaları aracılığıyla tespit edip insanın tarihsel süreç içerisinde fiziksel ve kültürel anlamda geçirdiği evrimi ortaya çıkarmaktır. İkinci amaç ise ilkiyle bağlantılı olarak elde edilen bilgileri inceleyip değerlendirmek ve sonuçları yayımlamaktır (Arsebük, 1983).

Avrupa'da arkeolojiye olan ilgi ilk olarak Rönesans döneminde başlamıştır. Ancak bu ilgi başlangıçta yalnızca saray çevresi ve zengin kişiler tarafından yürütülen özel koleksiyonculuk çalışmalarıyla sınırlı kalmıştır. XVII. yy. da Rönesans'la birlikte gelen yenilikçi fikirlerin de etkisiyle insanlığın ortak kültür mirasını sahiplenme süreci başlamıştır. Kavramsal olarak başlangıcı XV. yy.

¹ Bu makale, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bölümünde yürütülen *Arkitekt Dergisi (1931-1980)'nde Yer Alan Yazıların Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi* başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

olarak tarihlendirilen arkeolojinin bir bilim dalı olarak gelişmesi ise ancak XVIII. yy. içerisinde mümkün olabilmıştır. XIX. yy. da toplum içerisinde eski eserlere yönelik bilincin oluşmasıyla müzecilikte modernleşme evresine geçilmiştir (Dilbaz, 2014).

Osmanlı İmparatorluğunda arkeolojiyle ilgili çalışmalar, batılı araştırmacıların XV. yy. dan itibaren Osmanlı topraklarına yaptıkları gezilerle başlamıştır. Avrupalı araştırmacılar Anadolu'nun çeşitli yerlerine yaptıkları bu keşif gezileri sonucunda Osmanlı topraklarının eski eserler açısından çok zengin bir coğrafya olduğunu keşfetmiştir. Osmanlılar tarafından başlangıçta müdahale edilmeyen bu geziler, XVIII. yy. da Avrupa'da yaşanan gelişmeleri yakından takip eden Osmanlı aydınları ve yöneticileri tarafından kuşkuyla karşılanmıştır. XIX. yy. da Osman Hamdi Bey'in de çabalarıyla Türk arkeolojisi ve müzeciliğinin temelleri atılmıştır. Osmanlı imparatorluğunda müzecilikle ilgili ilk çalışmalar 1744 yılında Aya İrini' de eski silahların toplanmasıyla başlamıştır. 1846 yılından sonra eski silahlar dışındaki eserler de ilerleyen yıllarda "**Mecmua-i Asar-ı Atika**" adını alacak olan bu ilk Türk müzesine getirilmiştir. Kazılarla ilgili ilk yasal düzenleme ise 1863 yılında yapılmıştır. Mecmua-i Asar-ı Atika'nın ilk katalog çalışması bu düzenlemeden birkaç yıl sonra 1868 yılında yayınlanmıştır. 1869 yılında eski eserlerle ilgili ilk kanun olan Asar-ı Atika Nizamnamesi yürürlüğe koyulmuştur. Bu nizamname 1874, 1884 ve 1906 yıllarında tekrar düzenlenmiştir (Özdoğan, 2011).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte arkeolojiye verilen önem de artmıştır. İmparatorluğun ortadan kalkmasıyla yeni kurulan devletin, ulus kimliğini oluşturmak, yayılmacı Helenist fikirlere karşı durmak ve ulus kimliğini Anadolu'yla bağdaştırmak için Anadolu Türklüğünün kökenleri Hititler ve Sümerler gibi eski medeniyetlerde aranmıştır. Dönemin şartları içerisinde değerlendirilmesi gereken bu yaklaşımın sonucu olarak arkeoloji alanında yapılacak olan çalışmalara ihtiyaç duyulmuştur (Özdoğan, 2006).

Bu süreçte 1922 yılında Maarif Vekaletine bağlı olarak Asar-ı Atika Müdürlüğü kurulmuştur. Avrupa'ya arkeoloji alanında eğitim alacak öğrenciler gönderilmiştir. 1931 yılında Türk Tarih Kurumu, 1934 yılında Türk Arkeoloji Enstitüsü, 1935'de ise Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuştur. 1933 yılında Avrupa'da öğrenim gören genç öğrencilerin yurda dönmesiyle birlikte ilk milli kazılar yapılmıştır (Bayram, 2008).

Arkeolojiyle ilgili süreli yayınlar da Cumhuriyetin bu ilk yıllarında başlamıştır. Konuyla alakalı çıkarılan ilk dergi 1933 yılında yayın hayatına başlayan ve Maarif Vekaleti bünyesinde hazırlanan **Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi**'dir. 1937 yılında Belleten'in çıkarılması nedeniyle derginin yayınına son verilmiştir. 1956 yılında Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi'nin devamı olan Türk Arkeoloji Dergisi yayınlanmıştır (Bayrak, 1994).

Yukarıda bahsi geçen dergiler dışında içeriğinde arkeolojiye dair yazılara yer veren; ancak doğrudan bu alana yönelik çıkarılmayan dergiler de bulunmaktadır. Bu dergiler arasında konu açısından en zengin örneklerle karşılaştığımız süreli yayınlardan biri ilk sayısı 1931 yılında **Mimar** ismiyle çıkarılan **Arkitekt** dergisidir. Cumhuriyet'in ilanından sonra başlatılan çağdaşlaşma sürecinin mimari alanındaki temsilcisi olan Arkitekt, uzun yıllar boyunca bu alanda çıkarılan tek dergi olmuştur. Ancak dergi içerisinde mimari dışında sanat tarihi, heykel, resim, fotoğrafçılık, geleneksel Türk el sanatları ve arkeolojiye yönelik pek çok yazı da yayımlanmıştır.

1. Arkitekt Dergisi

Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılından sonra bilim ve sanatla ilgili her alanda olduğu gibi mimarlık eğitiminde de değişimler yaşanmıştır. Yurt dışından getirilen uzmanlar aracılığıyla çağdaş akımlar etkisinde gelişen plan ve programlar uygulanmıştır (Sözen & Tapan, 1973). Bu süreçte yeni kurulan cumhuriyetin başkentinde de pek çok devlet yapısının inşaatına başlanmıştır. Ancak bu yapılar Türk mimarları, dönemin yöneticileri tarafından yeterince tanınmadığı ve bu işleri başaracak yetkinlikte görülmediği için Avrupa'dan ülkemize davet edilen yabancı mimarlara yaptırılmıştır. Türk mimarlara ise çok kısıtlı bir çalışma alanı bırakılmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Türk mimarlarını tanıtmak ve onların seslerini duyuracak bir meslek dergisinin çıkarılmasına ihtiyaç duyulmuştur (Sayar, 1980). 1931 yılında bu ihtiyacı karşılamak amacıyla bir araya gelen dönemin genç mimarlarından Zeki Sayar, Abidin Mortaş, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Samih Akkaynak, Sedat Hakkı Eldem, Faruk Çeçen ve Şevket Balmumcu tarafından Cumhuriyet döneminin ilk meslek dergisi olan Mimar/Arkitekt dergisini çıkarmıştır (Altan, 2015). Derginin 1931-1935 yılları arasındaki imtiyaz sahibi Abdullah Ziya'dır. Bu tarihten 1980 yılına kadarki imtiyaz sahibi ise Zeki Sayar'dır. Dergini ismi, 1935 yılında Arkitekt olarak değiştirilmiştir. 1937 yılından itibaren yurt içi ve yurt dışı birçok önemli merkezde temsilcilikleri de açılan derginin, 50 yıllık yayım hayatında 380 sayı, 49 cilt yayımlanmıştır (Cengizkan, 2015).

2. Arkitekt Dergisinde Arkeolojiyle İlgili Yayımlanmış Makaleler

Arkeolojiyle ilgili yazılar, Arkitekt dergisinin ilk sayısından itibaren karşımıza çıkmaktadır. Başlangıcından seçtiğimiz tarih aralığının sonuna dek tespit ettiğimiz bu yazılarda, eski eserlerin korunmasının yanı sıra arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan heykel, abide ve diğer eserler, mezar yapıları, lahitler, ören yerleri, antik şehirler, dini, sivil ve askeri mimariye sahip yapıların konu edildiği görülmüştür. Tüm bu yazılar içerisinde önemli gördüklerimiz, ayrıntılı olarak ele alınmış, metin içerisinde yer veremediğimiz konuyla ilgili diğer makalelerin künyesi ise dipnotlarda belirtilmiştir. İncelememize konu olan yazılar, ören yerleri ve antik şehirlerle ilgili makaleler, antik döneme ait mimari yapılarla ilgili makaleler, arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan heykel, abide ve diğer eserlerle

ilgili makaleler ve eski eserlerin korunmasıyla ilgili makaleler olmak üzere dört alt başlık içerisinde değerlendirilmiştir.

2.1. Ören Yerleri ve Antik Şehirlerle İlgili Makaleler

Arkeoloji başlığı altında değerlendirme içerisine alacağımız, ilk yazı grubunda, Orta Asya, Anadolu ve diğer bölgelerde bulunan çeşitli ören yerleri ve antik şehirlere dair yazılmış makaleler yer almaktadır.² Bu grup içerisinde inceleme içerisine alacağımız ilk yazı, Celal Bengüoğlu'nun Orta Asya'da yer alan eski Türk şehirleri hakkındaki görüşlerini kaleme aldığı yazı serisinin de ilk bölümünü oluşturan "**Kara Balkason Harabeleri**" başlıklı makaledir. Bu makalenin yazıldığı dönemde, şehri meydana getiren mimari unsurların varlığıyla alakalı elde somut bir veri olmadığından çalışma, Kara Balkason abidesine yönelik ifadelerle sınırlı tutulmuştur (Bengüoğlu, 1932a).

Bengüoğlu, "**Karakurum- çu Harabeleri**" isimli devam yazısında ise, Karakurum şehrini, bu şehrin kalıntıları üzerine inşa edilen Çu manastırını ve Zırtlan Dağı yazıtlarını incelemiştir. Makalenin ilk bölümünde asırlar boyunca Türk egemenlik sahası içerisinde kalan Karakurum'un tarihi hakkında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Şehrin özellikle Moğol hakimiyetinde kaldığı süreçte büyük bir sanat merkezi haline dönüştüğüne dikkat çekilmiştir. Makalenin ikinci bölümünde, 1500'lü yıllarda, artık harabe haline gelen şehrin bulunduğu alana inşa edilen manastır yapısına geçilmiştir. Türk ve Çin sanatından izler taşıyan bu yapının değerlendirmesinin ardından yine aynı bölge içerisinde kalan Zırtlan Dağı yazıtlarının Türk sanatı açısından önemi vurgulanmıştır (Bengüoğlu, 1933).

Karakurum, Kara Balkason ve Koşo Çaydam şehirleri Bengüoğlu'nun dergi bünyesinde ele alıp değerlendirdiği konuların başında gelmektedir. Yazar kendi yaptığı çalışmaların ilerleyen yıllarda yapılacak daha kapsamlı araştırmalarla desteklenmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Orta Asya Türk sanatına yönelik bu yayınların, dergi içerisinde henüz çok erken sayılabilecek bir tarihte yapılması, Arkitekt'in yayım hayatına başladığı ilk yıllardan itibaren sanat tarihi ve arkeolojiye verdiği değeri kanıtlar niteliktedir.

Arkeoloji konulu makaleler kapsamında değerlendirme içerisine aldığımız ören yerleri ve antik şehirlerle ilgili yazıların en ilginç ve zengin örneklerini, Anadolu kentleriyle alakalı yazılan makaleler oluşturmaktadır. Arkitekt bünyesinde farklı yıllarda kaleme alınan bu makalelerle okuyucuya Anadolu'nun zenginliklerle dolu kültür ve sanat geçmişi tanıtılmıştır. Bahsi geçen bu makaleler

² Metin içerisinde yer veremediğimiz diğer makaleler için bkz. Fikri, S. (1934). Belkıs Harabeleri. *Arkitekt*, 4 (11), 318-319. Bayamekin, O. (1937). Bergama Akropolü. *Arkitekt*, 7 (7), 197. İzmir Civarında Tarihi Bir Şehir Bulundu. (1949). *Arkitekt*, 18 (11-12), 241-242. Vanlı, Ş. (1950). Herkolaneum ve Geyikli Ev. *Arkitekt*, 19 (1-2), 22-23. Meltem, N. (1950). Baalbek Harabeleri. *Arkitekt*, 19 (1-2), 24-26. Duyuran, R. (1951). Yurdumuzun Tarihi ve Turistik Köşelerinden: Troia (İlion). *Arkitekt*, 20 (3-4), 60-62. Duyuran, R. (1953). Fethettiğimiz İstanbul. *Arkitekt*, 22 (1-4), 5-14. Batur, M. (1961). Enez. *Arkitekt*, 30 (4), 173-186. Keskil, S. (1964). Hatay. *Arkitekt*, 33 (1), 17-20. Tunay, M. (1969). Eskişehir. *Arkitekt*, 38 (4), 161. Tunay, M. (1971). Yalova'nın Tarih ve Arkeolojisi. *Arkitekt*, 40 (2), 85-86. Avcı, C. (1971). Eski Bronz Çağında Ankara ve Civarı. *Arkitekt*, 40 (2), 178-179.

içerisinde inceleme içerisine alacağımız yazı ise derginin, 1944 yılında çıkarılan 5. sayısında yer alan ve Süheyl Ünver tarafından kaleme alınan **“Kütahya’da Çavdarhisar Harabeleri (Aezani)”** başlıklı makaledir.

Tarihi, M.S. II. yy. a kadar uzanan Aezani kenti, dünyanın ilk tiyatro kompleksi ve borsa binasına ev sahipliği yapması nedeniyle büyük bir önem arz etmektedir. Makalede, şehrin günümüze ulaşan başlıca mimari unsurları arasında yer alan Jüpiter (Zeus) tapınağı, Hipodrom ve amfitiyatro yapıları incelenmiştir. Bu inceleme içerisine yapıların planları, fotoğrafları ve burayı yaklaşık bir asır önce ziyaret edip değerlendiren Charles Texier’in görüşleri de dahil edilmiştir (Ünver, 1944).

Ören yerleri ve antik şehirlerle ilgili makalelerin bir kısmında ise Anadolu ve Orta Asya dışında kalan Avrupa, Orta Doğu ve Hindistan’da yer alan yerleşim yerleri incelenmiştir. Bu yazılar içerisinde şüphesiz en çok dikkat çeken makale İndus bölgesinde ortaya çıkarılan bir ören yeri ve bu yerin Mezopotamya medeniyetleriyle olan bağlantısının değerlendirildiği **“İndus’ta Bulunan 5000 Yıl Öncesine Ait Kültür Merkezi ve Mezopotamya ile İlişkileri”** başlıklı makaledir.

Arkitekt’in Münih temsilcisi Ebru Terzioğlu tarafından kaleme alınan ve altı bölümden oluşan makalenin giriş bölümünde, Hindistan’ın Mohendscho-Daro bölgesinde yapılan kazılar neticesinde Ari kavmine mensup kitlelerin, Hindistan’a göç etmelerinden çok uzun süre önce bölgede etkin bir kültür ve medeniyetin var olduğu bilgisine yer verilmiştir. Bu kültürün Mısır ve Mezopotamya medeniyetleriyle yarışacak derecede gelişmiş olduğuna dikkat çekilen yazının ilerleyen bölümlerinde, kazılarda ortaya çıkarılan çömlek ve mühür kalıntılarından burada yaşayan halkın kendi yazı sistemini de geliştirdiğinden bahsedilmiştir (Terzioğlu, 1971)

İkinci bölümde, Dravid adı verilen bu kültür ile Mezopotamya uygarlıkları arasındaki iletişimin nasıl ve ne amaçla sağlandığına değinilmiştir. Üçüncü bölümde, İndus kültür bölgesinde, Mezopotamya mimarisinin etkisiyle şekillendiği düşünülen şehirlerin analizine geçilmiştir. Merkezde bir saray ya da dini bir yapı etrafında kümelenen konutlardan meydana gelen bu şehirlerin güney-kuzey doğrultusunda uzanan geniş caddeleri ve kanalizasyon sistemiyle günümüzün modern şehirlerinden daha iyi durumda olduğuna dikkat çekilmiştir. Dördüncü bölümde, bu kültürü meydana getiren Dravid halkının yaşam tarzı ve temel geçim kaynaklarına yer verilmiştir. Bronz, bakır ve taştan araç gereç yapan bu halkın, seramik, dokuma, demircilik, duvarcılık ve taş ustalığında maharet sahibi olduğu belirtilmiştir. Beşinci bölümde, iklim şartları ve Ari kavimlerinin saldırıları sonucu zayıflayan İndus kültürünün yok oluş sebeplerine değinilmiştir. Makalenin son bölümünde ise Dravid halkının kimliği ve nereden geldikleri sorularına cevaplar aranmıştır (Terzioğlu, 1971). Hindistan’ın İndus bölgesinin tarihi ve arkeolojisine yönelik detaylı bir inceleme yazısı olarak değerlendirebileceğimiz bu makale, Arkitekt’in, arkeoloji alanında dünya çapında yaşanan gelişmeleri de yurt dışı temsilcilikleri aracılığıyla yakından takip ettiğini göstermektedir.

2.2. Antik Döneme ait Mimari Yapılarla ilgili Makaleler

Arkitekt dergisi içerisinde Anadolu’da Hitit, Yunan, Roma ve Bizans devirlerinde inşa edilen dini, sivil ve askeri mimariye ait yapıların değerlendirildiği makaleler de yer almaktadır. Bu makalelerin bir kısmı Anadolu’da mimarinin gelişim sürecine yönelik kaleme alınan yazılardan oluşmaktayken diğer makaleler tapınak, mezar yapısı, hamam, tiyatro ve askeri yapılar içerisinde ele alabileceğimiz kule ve sur kapılılarıyla alakalı yazılmış değerlendirmeleri içermektedir. Bazı makalelerde ise antik dönem sivil yapılarıyla bu yapıların modern dönemdeki örneklerinin karşılaştırmalarına yer verilmiştir.

Anadolu’da mimarinin gelişim sürecine dair yazılan makalelere örnek olarak Dr. R. Naumann’ın bir konferans bünyesinde yapmış olduğu sunum esas alınarak hazırlanan “**Hitit mimarisi**” başlıklı yazıya değinmek gerekmektedir. Alman Arkeoloji Enstitüsü’nün İstanbul şubesi üyelerinden olan Naumann, Almanlar tarafından Boğazköy’de yürütülen kazı çalışmalarında görevlendirilen katılımcılar arasında yer almıştır. Bahsi geçen konferansta da Boğazköy’de ortaya çıkarılan yapılarla alakalı bir sunum hazırlamıştır. Bu sunum, Hitit başkentinde görülen ve Naumann tarafından üç grup içerisinde değerlendiren, ikametgâh binaları, abideler ve istihkâm yapılarının özelliklerini kapsamaktadır. Makalenin ilk bölümünde Boğazköy’de görülen en basit inşa şekillerinden biri olan ikametgâh binalarının genel özellikleri yer almaktadır. İkinci bölüm “Ehilamar” (ön sofalı ev) ismiyle adlandırılan Hititlere özgü abidevi yapılara ayrılmıştır. Son bölüm ise askeri mimariyle alakalı makaleler arasında değineceğimiz, Bizans savunma yapılarıyla büyük benzerlik gösteren Boğazköy’ün savunma yapılarının genel özelliklerini kapsamaktadır (Naumann, 1941).

Antik döneme ait mimari yapılarla alakalı kaleme alınmış yazılar içerisinde inceleme kapsamına alacağımız ikinci makale, Anadolu’da dini mimarinin Hitit, Frig, Yunan, Roma ve Bizans dönemlerindeki gelişim sürecinin M.Ö. II. bin yıldan itibaren genel ifadelerle özetlendiği, M. Tunay’ın “**Anadolu’da Dini Mimari**” başlıklı yazısıdır. Derginin, 1970 yılında çıkarılan birinci sayısı içerisinde yayımlanan makalede, Anadolu’daki dini mimarinin kökeni araştırılmıştır. Makalenin ilk bölümünde, Hitit tapınakları ve Frig açık hava mabetleri incelenmiştir. İlerleyen bölümlerde, kronolojik sıraya bağlı kalınarak M.Ö. VII-VI. yy. arasında görülen sunak-mabet arası açık hava tapınaklarına ve M.Ö. V-IV. yy. arasında rastladığımız İyon mabetlerine yer verilmiştir. Makalenin son bölümünde ise dini mimariye yeni bir anlayış getiren Roma devri panteon ve kiliseleri incelenmiştir (Tunay, 1970).

Tunay, sonraki yazılarında da konuyu genel anlamda değerlendirmeye devam etmiş ve ilk olarak, Yunan mimarisinin iki ana düzeninden biri olan Dor nizamını incelemiştir.³ Yazarın benzer bir

³ Bahsi geçen makalelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tunay, M. (1970). Dor Tapınağı. *Arkitekt*, 39 (3), 150.

tema seçtiği bir başka makalesinde ise Artemis kültü ve bu tanrıça için Anadolu'da inşa edilen mabetler değerlendirilmiştir.⁴

Anadolu'da dini mimarinin gelişimi hakkında genel anlamda fikir sahibi olduğumuz bu makaleler dışında, konunun yapılar özelinde değerlendirildiği makalelerde bulunmaktadır.⁵ Dini mimariyle alakalı makalelerin bir bölümünde de Anadolu'nun Hristiyanlaşma sürecinde inşa edilen yapılar incelenmiştir.⁶ Antik döneme ait mimari yapılar içerisinde Anadolu'nun farklı bölgelerinde bulunmuş kaya mezarları, lahitler ve tümülüslerle alakalı kaleme alınan yazılar da bulunmaktadır.⁷

Mimari yapılarla ilgili inceleyeceğimiz üçüncü makale, Arkeolog Ahmet Gökoğlu tarafından kaleme alınan Paflagonya Mezarları yazı serisinin derginin 1945 yılında çıkarılan 5. sayısında yayımlanan **“Paflagonya’da Gerdek Boğazı Kaya Mezarı”** başlıklı yazıdır. Günümüz Türkiye’inde Kastamonu ve çevre illeri kapsayan, Roma devrinde ise Paflagonya adıyla isimlendirilen bölgede yer alan Gerdek Boğazı kaya mezarı Karakoyunlu köyünün 400 metre güneyinde, kendisiyle aynı ismi taşıyan derenin batısında yer almaktadır. İlk olarak Profesör R. Leonhard tarafından keşfedilen yapı, 8-10 metre yüksekliğindedir. Sarı kum taşlarına dikey olarak oyulan mezar, sütunları kırılmış bir giriş yeri ve üç odanın yer aldığı bir mezar yapısı olarak tanımlanmıştır (Gökoğlu, 1945).

Makale içerisinde bu odaların enleri, boyları ve pencere boşlukları detaylı bir şekilde incelenmiş, mezarın restorasyon ve plan çizimleri yapılmıştır. Gerdek Boğazı kaya mezarının sanat tarihi açısından en önemli kısmı girişte yer alan sütun başlıklarındaki süslemelerdir. Kare şeklinde bir başlık içerisinde yer alan bu bitkisel motifler, ortada ince bir sap üstünde ok ucu gibi uzanan bir yaprağın etrafına dizilmiş uçları kıvrımlı şekillerden meydana gelmiştir. Süslemeler form bakımından Asur ve Frigya sanatıyla ilişkilendirilmiştir. Hurma yapraklarıyla oluşturulan bu form, Nemrud’un sarayında bulunan bronz tahta kakılmış bitkisel motiflerde, Paflagonya-Beşdut’da yer alan kaya mezarında ve Zencirli, Kyros ve Arslantaş mezarlarında da kullanılmıştır. Gökoğlu bahsi geçen bütün bu eserleri M.Ö VII. yy’a tarihlendirmiş, Gerdek Boğazı kaya mezarının da bölgeyi ilk defa işgal eden Leuykesyrer (Beyaz Süryeliler) tarafından yapıldığını ifade etmiştir (Gökoğlu, 1945). Ahmet Gökoğlu, Paflagonya mezar yapılarını incelediği yazı serisinin ikinci ve üçüncü makalelerinde ise sırasıyla Ambarkaya ve Kale Kapı kaya mezarlarını değerlendirmiştir.⁸

⁴ Bahsi geçen makalelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tunay, M. (1971). Artemis ve Onun Adına Anadolu’da Yapılan Tapınaklar. *Arkitekt*, 40 (3), 132-133.

⁵ Bahsi geçen makalelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel, E. (1964). Didyma Apollon Tapınağı. *Arkitekt*, 33 (1), 14-16. Tunay, M. (1969). Sardes Artemis Tapınağı. *Arkitekt*, 38 (3), 113-115.

⁶ Bahsi geçen makalelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Keskil, S. (1964). Antakya’da Sen Piyer Kilisesi ve Mağarası. *Arkitekt*, 33 (1), 21. Zobyay, B. (1967). Galata S. Lusaraviç Kilisesi. *Arkitekt*, 36 (1), 13-15. Tunay, İ. (1972). Diyarbakır Nestorian Kilisesi. *Arkitekt*, 41 (1), 27-28.

⁷ Bahsi geçen makalelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ramazanoğlu, M. (1948). Üniversite İnşaat Yerinde Meydana Çıkarılan Lahit. *Arkitekt*, 17 (9-12), 233-234. Tunay, M. (1970). Bir Toprak Lahit. *Arkitekt*, 39 (4), 184. Duyuran, R. (1959). Eski Dardanos Şehri Yakınındaki Tümülüs. *Arkitekt*, 28 (4), 146-152

⁸ Gökoğlu, A. (1945). Paflagonya’da Ambarkaya Mezarı. *Arkitekt*, 14 (9-10), 223-234. Gökoğlu, A. (1946). Paflagonya’da Kale Kapı Kaya Mezarı. *Arkitekt*, 15 (3-4), 82-86.

Arkeoloji konulu makaleler içerisinde ele aldığımız, antik döneme ait mimari yapılarla ilgili yazılar arasında çoğunluğu, Yunan ve Roma dönemlerine ait olan tiyatro ve hamam gibi sivil yapılar hakkında yazılan makaleler de yer almaktadır.⁹ Bu makaleler içerisinde en çok dikkat çeken yazı, derginin 1948 yılında çıkarılan 3. ve 4. sayılarında yayımlanan “**Bergama, Ephesos ve Priene Tiyatroları**” başlıklı makaledir.

Turhan Doyran imzası taşıyan makalede modern ve antik tiyatro arasındaki mimari ve kültürel bağ incelenmiştir. Yazının kaleme alındığı yıllar, ülkemizde ilk modern tiyatro binalarının yapımına başlandığı döneme denk gelmektedir. Doyran’ın bir nevi, bu sürece yönelik tavsiyelerini dile getirdiği makalede, modern bir tiyatro binası inşa ederken dikkat edilmesi gereken hususlar, değerlendirilmiştir. Yazı içerisinde öncelikle Yunan ve Roma tiyatrosu arasındaki farklara değinilmiştir. İlerleyen bölümlerde, amphitheatre ve stadion yapıları hakkında yanlış bilinen genellemelere dikkat çekilmiştir. Makalenin son bölümünde ise antik dönem tiyatrolarının en önemli örnekleri arasında yer alan Bergama, Efes ve Priene tiyatrolarının mimari özellikleri değerlendirilmiştir (Doyran, 1948).

Antik döneme ait mimari yapılarla ilgili yazılan makaleler içerisinde değineceğimiz son örneklerimizi Anadolu’da Yunan, Roma ve Bizans devirlerinde inşa edilen askeri yapılar oluşturmaktadır.¹⁰ İstanbul surları, Kız Kulesi, Galata Kulesi ve Yedi Kule Hisarı gibi İstanbul şehrinin simge yapılarıyla alakalı yazıları içeren bu grup içerisinde inceleme içerisine alacağımız makale ise İnci Tunay’ın İstanbul şehrinin sur kapılarıyla alakalı hazırlanmış olduğu üç bölümlük yazı dizisidir.

Yazı dizisinin ilk makalesi, derginin 1972 yılında çıkarılan 3. sayısında yayımlanmıştır. Bu ilk makalede en önemli örneklerini II. Theodosios devrinde gördüğümüz, dışarı çıkık iki kuleli kapıların, Hitit devrinden, Bizans dönemine kadarki gelişim sürecine yer verilmiştir (İ. Tunay, 1972). Yazı dizisinin ikinci bölümünde, Theodosios devri sur kapılarıyla, Ankara, İznik, İzmit, Edirne ve Antalya şehirlerinin antik dönemden kalan sur kapılarının benzer özellikleri değerlendirilmiştir (İ. Tunay, 1973a). Üçüncü makaledeyse kronolojik sıraya göre antik dönem ve geçiş devrinden sonra gelen Bizans, İslam ve Osmanlı devirlerinin sur kapıları incelenmiştir. Üç bölümlük yazı dizisinin sonuç bölümünde, Doğu’da, sınırları belirlenen bu yapı tipinin Batı’da ihtiyaçlara göre yeniden şekillendiği belirtilmiştir. Ancak değişen ihtiyaçlara rağmen ilk olarak Hitit ve Mezopotamya’da varlığından söz edebileceğimiz bu sur kapılarının hemen her devire tesir ettiği ifade edilmiştir (İ. Tunay, 1973b).

⁹ Metin içerisinde yer veremediğimiz diğer makaleler için bkz. Yügrüm, G. (1969). Aspendos Tiyatrosu. *Arkitekt*, 38 (3), 125-128. Gürdal, M. (1971). Side’de Roma Hamamı. *Arkitekt*, 40 (3), 125-128.

¹⁰ Metin içerisinde yer veremediğimiz diğer makaleler için bkz. Meltem, N. (1948). Kız Kulesi (Tour de Leandre). *Arkitekt*, 17 (5-6), 107-109. Duyuran, R. (1958). Yedi Kule’nin Restorasyonuna Başlarken. *Arkitekt*, 27 (4), 151-155. Anadol, K. (1964). Galata Kulesi’nin Turistik Tanzimi. *Arkitekt*, 33 (4), 150-159.

2.3. Arkeolojik Kazılarda Ortaya Çıkarılan Heykel, Abide ve Diğer Eserlerle İlgili Makaleler

Arkeolojiyle ilgili yayımlanan makaleler arasında değerlendirme içerisine alacağımız üçüncü grubu, kazılar sonucu ortaya çıkarılan heykel ve abideler oluşturmaktadır.¹¹ Orta Asya Türk sanatından Helenistik dönem Yunan sanatına, Roma devri portrelerinden İstanbul Arkeoloji Müzesi içerisinde yer alan çeşitli devirlere ait eserlere kadar pek çok farklı heykel, abide ve diğer eserlerin konu edildiği bu makaleler içerisinde üzerinde duracağımız ilk yazıyı derginin 1932 yılında çıkarılan 10. sayısında yayımlanan “**Ebedi Taş Orhon Abideleri**” başlıklı makale oluşturmaktadır.

Celal Bengüoğlu tarafından kaleme alınan makalede Tunkyu imparatorluk devrinden kalan ve Koşoçaydam gölü civarında yer alan Gültekin ve Bilge Hakan abideleri incelenmiştir. Yazar bu eski Türk kitabelerinin bulunduğu bölgede birçok heykel ve lahitin yer aldığını belirtmiş, bu heykel ve diğer buluntuların sanat açısından büyük bir değer taşıdıklarına dikkat çekmiştir. Bengüoğlu makalesinin ilerleyen bölümlerinde Uygur alfabesiyle yazılan bu kitabelerin Danimarkalı araştırmacı Tomsen tarafından Çin tarihinde yer alan yazıların da yardımıyla çevrilip okunduğunu ifade etmiştir. 1911’de ise Fransız Kültür Bakanlığı himayesinde bölgede yeni bir araştırma yapıldığı bilgisine yer vermiştir. Bu araştırmayı idare eden Fransız Kumandan De lacoste, araştırmaları sonucu ulaştığı bilgileri Au Pays Sacre des Ancines Turcs et des Mongols adlı kitabında değerlendirmiştir. Bengüoğlu yazısında bu kitap içerisinde yer alan kitabe çevirilerine yer vermiştir. (Bengüoğlu, 1932b)

Yazar makalesinin son bölümünde Fransız gezginin Türk tarihi ve bölge hakkında yaptığı değerlendirmeleri okuyucuya aktarmış, bu konu hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir: **“Bende şunu kaydetmek isterim ki – bazılarınca – zannedildiği gibi Türk’ün mimarisi, edebiyatı, medeniyeti bu abidelerle de başlamıyor. Altı Bin senelik Çin kavmiyle boy ölçüşen ve onu kilometrelerce hisarlar yapmağa mecbur eden Türk milletinin de her vesaiti vardı. Böyle vesaitе malik olan bir milletin ise her türlü medeni teşkilâtı, san’atı, bilgisi de olacağı pek tabiidir”** (Bengüoğlu, 1932b: 276).

Konuyla alakalı değerlendirme içerisine alacağımız ikinci makalede, İzmir agorasında başlatılan kazı çalışmaları ve burada ortaya çıkarılan bazı eserler değerlendirilmiştir. Rüstem Duyuran tarafından kaleme alınan makalenin giriş bölümünde, 12 yıllık kazı sürecine yer verilmiştir. Bu kazı çalışmasının düşük bir bütçeyle yürütülmesine rağmen önemli getirilerinin olduğuna dikkat çeken yazar, birçok

¹¹ Diğer makaleler için bkz. Duyuran, R. (1955). İstanbul Arkeoloji Müzeleri Sikke, Madalya ve Ziyet Eşyası Koleksiyonları. *Arkitekt*, 24 (4), 148-151. Tunay, M. (1971). Antik Toprak Heykelcikler. *Arkitekt*, 40 (1), 21-23. Tunay, M. (1972). İstanbul Arkeoloji Müzesi. *Arkitekt*, 41 (1), 23-25. Tunay, M. (1972). İstanbul Arkeoloji Müzesi II. *Arkitekt*, 41 (2), 60-62. Tunay, M. (1972). İstanbul Arkeoloji Müzesi III. *Arkitekt*, 41 (3), 127-130. Tunay, M. (1972). İstanbul Arkeoloji Müzesi IV. *Arkitekt*, 41 (4), 162-165. Pasinli, A. (1972). Orientalizan Devir Kyklad Seramiği. *Arkitekt*, 41(2), 169-170. Tunay, M. (1973). İstanbul Arkeoloji Müzesi V. *Arkitekt*, 42 (1), 22-25. Tunay, M. (1975). Kybele Heykelciği. *Arkitekt*, 44 (2), 68-69.

değerli eser ve kitabenin bulunduğunu ifade etmiştir. Kazılar sonucu ortaya çıkarılan plastik eserlerin ağırlıklı olarak agoranın kuzeyindeki bazilikanın yer altında kalan katından çıkarıldığını belirten Duyuran, bunların agora meydanında bulunan bir sunağın parçaları olabileceğine ihtimal vermiştir. Ancak bu ihtimalin kesin bir yargıya dönüşmesi için agora meydanını kapatan toprak kütesinin kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir. Makalenin ilerleyen bölümlerinde mitolojik efsanelerle birlikte ele alınan Poseidon ve Demeter'in yüksek kabartmaları incelenmiştir (Duyuran, 1944).

Konuyla alakalı değerlendirme içerisine alacağımız son makalede İzmit Müzesinde yer alan Roma devri portreleri incelenmiştir. M. Tunay imzası taşıyan makalenin giriş bölümünde, İzmit şehrinin tarihine yer verilmiştir. Şehrin özellikle Roma devrinde güzel sanatlar açısından dönemin önde gelen kentleriyle yarışacak düzeye geldiğine dikkat çeken Tunay sonraki bölümde, Anadolu'daki Roma devri portre heykelciliğini incelemiştir. Bu dönem eserlerini, Roma resmi portreleri ve taşra örnekleri olmak üzere iki grup içerisinde sınıflandıran yazar, İzmit Müzesi'nde yer alan heykellerin ise üslup ve devir açısından taşra ekolünden etkilendiğini belirtmiştir. Tunay incelemiş olduğu bu heykellerden yola çıkarak İzmit'in de içerisinde olduğu Bitinya bölgesinde yüksek bir heykel sanatının mevcut olduğuna dikkat çekerek, Anadolu sanatçıların diğer güzel sanatlarda olduğu gibi portre heykeltıraşlığında da Helenistik gelenekleri devam ettirdiklerini belirtmiştir (Tunay, 1969).

2.4. Eski Eserlerin Korunmasıyla İlgili Makaleler

Arkitekt dergisi içerisinde arkeolojiyle ilgili en çok üzerinde durulan ve tartışma konusu olan sorunlardan birini teşkil eden tarihi eser kaçakçılığı ve eski eserlerin muhafazası problemi, Zeki Sayar, Musa Baran ve Turgut Cansever'in yazılarında sıkça gündeme getirilmiştir. Tarihi eser kaçakçılığı, esasında ülkemizin sanat ve arkeoloji alanında yaşadığı sorunların başında gelmektedir. Bahsi geçen yazarların kaleme aldığı makalelerde ise bu sorunu gidermek için alınması gereken önlemlere dikkat çekilmiştir. Değerlendirme içerisine aldığımız makalelerin tamamında öncelikle sorunlar analiz edilmiş, ardından çözüm üretilmiştir. Dönemin konuyla alakalı yetkili kuruluşları arasında sayılan Maarif Vekâleti ve bu kurum nezdinde mevcut hükümlere yönelik eleştirilerin de yer aldığı yazılarda sunulan önerilerin, sonraki yıllarda alınacak kararlarla kabul edilmesi, bu makalelerin yazılma amaçlarını gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Konuya ilişkin kaleme alınan ilk makalede, devletin antik eserleri korumaya yönelik aldığı tedbirlerin yetersizliği eleştirilmiştir. Mimar Zeki Sayar'ın imzasıyla yayımlanan yazıda 1959 yılında Antalya'da yaşanan kaçakçılık olayına dikkat çekilmiş, burada gerçekleşen olayın daha birçok şehirde yaşanabileceği ifade edilmiştir. Tarihi eser hırsızlığı konusunda, ön görülen cezai işlemin, Asarı Atika Nizamnamesi ve Muhafazai Abidat kanunlara göre çok hafif kaldığının savunulduğu yazıda, caydırıcı cezalar içeren yeni bir kanunun çıkarılması gerektiği belirtilmiştir. Yazının ilerleyen bölümlerindeyse hali hazırda Maarif Vekaleti depolarında tasnifsiz ve başında bir bekçi olmadığı halde saklanan

eserlerin, acilen yeni kurulacak müzelere taşınması gerektiği, aksi halde hırsızlıktan arda kalan eserlerin de ihmalkârlık yüzünden kaybedileceği ifade edilmiştir (Sayar, 1959).

Sayar, 1967 yılında baş yazı olarak yayımlanan ikinci makalesinde konuyu bir kez daha gündeme getirmiştir. İlk makaleye nazaran daha pratik önerilerin sunulduğu yazıda, yurt dışı bağlantısı olan ve teşkilat halinde çalışan kaçakçılara karşı, İnterpol ve Unesco gibi uluslararası iş birliğine dayanan örgütlerden destek alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Yabancı kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen kazı çalışmalarına ise Türk akademisyenlerin katılımını zorunlu tutma şartıyla izin verilmesi gerektiği savunulmuştur. Makalenin ilerleyen bölümlerinde konuyla alakalı çarpıcı bir tespitte bulunan Sayar, tarihi eser hırsızlıklarının ancak halkın konuyla ilgili bilinçlendirilmesiyle önlenebileceğini ifade etmiş, bunun da müzeler aracılığıyla yapılacak konferans ve seminer gibi etkinliklerle gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir (Sayar, 1967).

Eski yapıların korunmasına yönelik mevcut sorunlardan biri de bu yapıtları ayakta tutacak onarım çalışmalarının esaslarındaki belirsizlikten ileri gelmektedir. Arkeolog Musa Baran 1962 yılında yayımlanan makalesinde bu sorun üzerine yoğunlaşarak restorasyon çalışmalarının kapsamını değerlendirmiştir. Onarım altına alınan tarihi bir yapıtın esas hali bozulmadan yapılacak basit müdahalelerle ayakta tutulması gerektiğini ifade eden Baran, basit müdahale tanımını açıklarken Avusturyalı araştırmacılar tarafından Efes kentinde yürütülen çalışmaları örnek göstermiştir (Baran, 1962).

Turgut Cansever tarafından kaleme alınan ve yukarıda bahsi geçen makaleyle benzer sorunlara dikkat çekilen bir başka yazıda ise Türkiye’de eski eserlerin korunması ile ilgili çalışmalar hakkında rapor hazırlanmıştır. Devletin eski eserleri korumak için alması gereken tedbirlerin açıklandığı bu raporda, genel bir program olmaksızın yapılan restorasyon ve kazı çalışmalarına dikkat çekilmiştir. Eski eser envanterlerinin en kısa sürede hazırlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Osmanlı sivil mimarisinden izler taşıyan şehirlerimizin ise bu kültürel dokuyu kaybetmemeleri için koruma altına alınmaları önerilmiştir. Bu üç temel sorun etrafında yoğunlaşan makalenin son bölümünde halkın ve devlet yöneticilerinin destek vermesini sağlayacak bir faaliyet programının geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Cansever, 1962).

Sonuç

Arkeolojiyle ilgili yazılan makaleleri yayımlandıkları yıllara göre incelediğimizde derginin çıkarılmaya başladığı ilk senelerde Orta Asya Türk şehirleri ve bu şehirlerde bulunan abidelere yönelik makalelerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. 1930’lu yıllarda dergi içerisinde bu tip konuların tercih edilmesine sebep olarak 1920’li yılların sonunda Atatürk’ün öncülük ettiği Türk Tarih Tezi çalışmalarının süreli yayınlara olan etkisi gösterilebilir.

Yukarıda açıklanan duruma benzer bir şekilde 1959-1967 yılları arasında da eski eserlerin korunması ve onarım çalışmalarının ne şekilde yapılması gerektiğine dair yazılar kaleme alınmış mevcut yasanın yetersizliğinden bahsedilmiştir. Özellikle Zeki Sayar'ın konuyla ilgili görüşlerini paylaştığı makaleler dergide baş yazı olarak yayımlanmıştır. Eski eserlerin korunması hususunda dönemin hükümetlerine yönelik eleştirileri de içeren bu yazılarla birlikte konunun uzun yıllar boyunca gündemde kalması sağlanmıştır. Eski eserlerin korunmasıyla ilgili mevcut yasa ise dergide yayımlanan bu yazıların da etkisiyle 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'yla birlikte değiştirilmiştir.

Anadolu'da mimarinin gelişim süreci ve antik döneme ait mimari yapılar, arkeoloji başlığı altında değerlendirme içerisine aldığımız makaleler arasında en çok üzerinde durulan grubu oluşturmaktadır. Bu durumun oluşmasında yurdumuzun arkeolojik eserler açısından dünyanın en zengin coğrafyalarından birinde yer almasının yanında, temelde bir mimarlık dergisi olan Arkitekt'in doğal olarak mimariyle alakalı konulara daha çok yer vermesinin de önemli bir payı bulunmaktadır. Konunun akademik bir yaklaşım içerisinde ele alındığı bu yazılar yapıların plan ve çizimlerinin de dahil edildiği birer başvuru kaynağı niteliğindedir.

Arkitekt dergisinin 1960-1970 yılları arasında yayımlanan sayılarında arkeolojiyle alakalı makalelerin sayısında önceki dönemlere göre büyük bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu artışın yaşanmasına gerekçe olarak derginin 1963 yılında yayımlanan 313. sayısından itibaren alt başlığının "Mimarlık, Şehircilik, Belediyecilik ve Turizm Dergisi" olarak değiştirilmesi gösterilebilir. Bu değişimi takip eden süreçte yurdumuzun tarihi ve turistik yerleri arasında bulunan antik şehirler ve bu şehirlerde yer alan anıt yapılarla ilgili yazıların arttığı gözlemlenmektedir.

Arkitekt, mimari alanında yayım yapan bir meslek dergisi olsa da resimden, heykele, mimariden, seramiğe sanata ilişkin hemen her alanı kapsayan geniş bir bakış açısını benimsemiştir. Bu bakış içerisinde, sanatın ve mimarinin geçmişine ışık tutan arkeolojiye ise özel bir yer verilmiştir. Arkeoloji kapsamında ele alınan makaleler zaman zaman baş yazı olarak değerlendirilmiştir.

Dergi içerisinde genellikle, "Arkeoloji" veya "Arkeologya" başlığı altında kendisi için ayrılan özel bir bölüm içerisinde konumlandırılan bu makalelerde, arkeoloji alanında yaşanan sorunlara çözüm bulmak ya da en azından farkındalık sağlamak hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda tarihi açıdan neredeyse her devirden bir iz taşıyan ve Anadolu'nun geçmişine ışık tutan konular işlenmiştir. Eski eserlerin korunması için alınması gereken tedbirlere değinilmiştir. Kısacası Anadolu topraklarının kültürel mirası ve tarihi kimliğini tanıtmak ve bu mirası korumak görev edinilmiştir.

Kaynakça

Altan, E. (2015). Zeki Sayar Dergi ve Dernek: Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlarını Tanıtma ve Örgütlenme. A. Cengizkan, M. Cengizkan & D. İnan. (Editörler). *Zeki Sayar ve Arkitekt: Tasarlamak, Örgütlemek, Belgelemek* içinde (s. 43). Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

Arsebük, G. (1983). Düünden Bugüne Arkeoloji. M. Belge (Edt.). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi I. Cilt* içinde (s. 66). İstanbul: İletişim Yayınları.

Baran, M. (1962). Eski eserlerin onarımı. *Arkitekt*, 31 (3), 117-120.

Bayrak, M. (1994). *Türkiye’de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*. İstanbul: Küll Yayınları

Bayram, F. (Edt.) (2008). *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumunun 30. Yılı Anısına Türkiye Arkeolojisi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Bengüoğlu, C. (1932). Ebedi taş orhon abideleri. *Arkitekt*, 2 (10), 273-276.

Bengüoğlu, C. (1932). Kara balkason harabeleri. *Arkitekt*, 2 (11-12), 305-307.

Bengüoğlu, C. (1933). Karakurum- çu harabeleri. *Arkitekt*, 3 (1), 22-23.

Cansever, T. (1962). Türkiye’de eski eserlerin korunması ile ilgili çalışmalar hakkında rapor. *Arkitekt*, 31 (4), 173.

Cengizkan, A. (2015). Abidin Mortaş’tan Zeki Sayar’a Mektuplar, A. Cengizkan, M. Cengizkan & D. İnan. (Editörler). *Zeki Sayar ve Arkitekt: Tasarlamak, Örgütlemek, Belgelemek* içinde (s.89). Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

Dilbaz, B. (2014). Anadolu’daki arkeolojik kazılar. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Doyran, T. (1948). Bergama, ephesos ve priene tiyatroları. *Arkitekt*, 17 (3-4), 86-89.

Duyuran, R. (1944). Poseidon ve demeter yüksek kabartmaları izmir agorasındaki buluntulardan. *Arkitekt*, 13 (7-8), 166-168.

Gökoğlu, A. (1945). Paflagonya’da gerdek boğazı kaya mezarı. *Arkitekt*, 14 (5-6), 113-115.

Naumann, R. (1941). Hitit mimarisi. *Arkitekt*, 11 (11-12), 269-276.

Özdoğan, M. (2006). *Arkeolojinin Politikası ve Politik Bir Araç Olarak Arkeoloji*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

